

Kentsel dönüşüm projeleri ve sonrası: Antalya Kepez-Santral mahalleleri örneğinde yerinden edilme süreçlerinin analizi¹

Urban regeneration projects and afterwards: Analysis of displacement in Antalya Kepez-Santral neighborhoods²

İsmail İlik ^{a*} İhsan Bulut ^b Uğurcan Ayık ^c

^a Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, Antalya, Türkiye.

^b Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Antalya, Türkiye.

^c Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Gaziantep, Türkiye.

ORCID: İ.İ. 0000-0001-8808-7814; İ.B. 0000-0002-4873-3479; U.A. 0000-0003-2019-5151

BİLGİ / INFO

Geliş/Received: 02.03.2022

Kabul/Accepted: 18.05.2022

Anahtar Kelimeler:

Kentsel dönüşüm projeleri
Yerinden edilme
Yer seçim tercihi
Antalya
Kepez

Keywords:

Urban regeneration projects
Displacement
Preference of neighborhood
Antalya
Kepez

*Sorumlu yazar/Corresponding author:

(İ.İlik) ismaililik66@gmail.com

DOI: 10.17211/tcd.1081972

Atf/Citation:

İlik, İ., Bulut, İ., & Ayık, U. (2022). Kentsel dönüşüm projeleri ve sonrası: Antalya Kepez-Santral mahalleleri örneğinde yerinden edilme süreçlerinin analizi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (80), 53-70.

<https://doi.org/10.17211/tcd.1081972>

ÖZ / ABSTRACT

Farklı bilim dallarından araştırmacıların yaptıkları çalışmalar kentsel dönüşüm projelerinin en yaygın etkisinin yerinden edilme süreçleri olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat ilgili literatür farklı projeler için yerinden edilme süreçlerinin oluştuğunu tespit etmesine karşılık, zorunlu şekilde gerçekleşen hareketlerin sonrasına dair iz sürme süreci açısından zayıf kalmaktadır. Çalışma Antalya Kepez-Santral Mahallesi kentsel dönüşüm projesi sonrasında yer değiştirmek zorunda kalmış hanehalklarının izini sürmektedir. Çalışmadaki temel amaç yer değiştirmiş hanehalklarının hareket kalıplarının ve bu hareketlerdeki nedenselliklerin açığa çıkarılmasıdır. Ayrıca kentsel dönüşümüne dair genel memnuniyet durumu da sorgulanmaktadır. Çalışma bunları gerçekleştirmek için nicel ve nitel veri setlerinden yararlanmaktadır. Çalışma kapsamında yer değiştirmek zorunda bırakılan hanehalklarının proje alanına yakın yerleri tercih ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca kentsel dönüşümüne dair katılımcıların olumsuz bir tutum içerisinde olduğu, toplumsal bağ ve bağlantıların projeden etkilendiği belirlenmiştir. Son olarak yeni yer seçiminde lokasyon avantajı, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, kira uygunluğu başat etkenlerdir.

Studies by researchers from different disciplines reveal that the most common result of urban regeneration projects is displacement. However, although the relevant literature has findings on the occurrence of displacement processes for various projects, they remain weak in terms of tracing the displaced residents. This study traces the households that had to move from Antalya Kepez-Santral neighborhood after the urban regeneration project. The main purpose of the study is to reveal the movement patterns of displaced households and causes that shaped those movements. Moreover, satisfaction levels with urban regeneration is also questioned. To achieve these goals, this study utilizes quantitative and qualitative data sets. Within the scope of the study, it has been determined that the households who were forced to move preferred neighborhoods close to the project area. Furthermore, households have stated that their attitude towards the urban regeneration project were negative and their social ties and connections were affected by the project. Finally, location advantage, kinship and neighborly relations, and affordability of rents are found to be the main factors during the preference of new neighborhoods.

¹ Bu çalışma birinci yazarın Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı kapsamında hazırlanan "Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Yer Değiştirme: Antalya Kepez ve Santral Mahalleleri Örneği" adlı yüksek lisans tezinin ilgili bölümlerinden üretilmiştir. Ayrıca çalışmanın bir kısmı Türkiye'deki Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yer Değiştirme Süreçleri Açısından Analizi: Antalya Kepez ve Santral Mahalleleri Örneği adıyla 2.İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi'nde sunulmuştur.

² This study was produced from the relevant parts of the first author's master's thesis titled "Urban Regeneration Projects and Relocation: The Case of Antalya Kepez and Santral Neighborhoods", which was prepared within the scope of Akdeniz University Social Sciences Institute, Department of Geography. In addition, a part of the study was presented at the 2nd Istanbul International Geography Congress with the name of Analysis of Urban Transformation Projects in Turkey in Terms of Relocation Processes: Antalya Kepez and Santral Neighborhoods Example.

Extended Abstract

Introduction

Urban regeneration projects started to gain attention in Turkey after the 2000s. After the 1999 Marmara Earthquake, micro-level projects that became routine as urban regeneration projects (Görgülü, 2009, s. 771; Ünsal & Türkün, 2014, s. 19) lead to many outcomes in the next 20 years. Changes in neighborhood culture (Özkul & Aydın, 2019), changes in the resident profiles of the regenerated area (Ayık & Enterili, 2020), and vertical growth trends have been (Kılıç & Hardal, 2014) frequently addressed in the relevant literature. Today, urban regeneration projects are handled by researchers from various fields of science in terms of their outcomes. Macro and micro-level studies on Turkish cities reveals substantial clues on the outputs of such projects (Cin & Egercioğlu, 2016; Güzey, 2016; Korkmaz & Balaban, 2020).

Even though the discovery of displacement as a result of projects was prominent in literature, tracing of those displaced residents remains weak. To contribute to this gap in the literature, this study evaluates the movement patterns by tracing the households that were forced to move due to the urban regeneration project, while investigating the preferences in this movement along with the satisfaction with the project. The main purpose of the study is to reveal the level of satisfaction, expectation and possible displacements regarding the regeneration project conducted in Kepez and Santral Districts because of their definition as risky areas with the council decision numbered 1105 on 08.12.2015 by the Antalya Metropolitan Municipality.

Materials and Methods

Obtaining information of 2,874 households, the movement patterns of the households who had to go to different neighborhoods within the city were mapped using the ArcGIS 10.7 program. 55 people who remained in the project area were contacted to reveal the criteria for the satisfaction with project and for preference of their neighborhood. Semi-structured interviews were conducted with 20 people who agreed to be a part of in-depth interviews. The themes that emerged after the interviews were attitudes of households towards urban regeneration, social ties and connections, and the factors contributing to the choice of new neighborhoods.

Findings and Discussion

The findings showed that 1604 of 2874 beneficiaries chose Kepez as their neighborhood after the project. It is followed by Muratpaşa with 540, Döşemealtı with 318, Korkuteli with 167, Konyaaltı with 129, and finally Kaş with 31 households. This also reveals how motivation to stay close to the old neighborhood impacts the choice of displaced households towards districts closest to Kepez if households were not able to stay in Kepez. In the distribution of neighborhoods within the Kepez that was previously revealed to be most preferred district, Ünsal neighborhood which is the closest neighborhood to project area among all, was the top choice with over 300 displaced households.

The first theme that was drawn from the interviews is satisfaction with urban regeneration. It has been determined that the

majority of the participants have a negative attitude towards urban regeneration projects. The interviews revealed the reasons for the negative attitude. These were failures and delays during the conduct of the project, and physical inadequacies. Apart from these negative attitudes, issues such as economic problems, injustices during conduct, political interventions, and production of unearned income through the land of the project also caused the participants to adopt a negative attitude towards the project.

The second theme of the interviews is the social ties and connections built in the project area. Most of the displaced households stated that neighborly relations were better in their squatter area before the project. Many years lived with cooperation within the neighborhood and resulting network of cooperation was found to be critical in this aspect. Participants often stated that they were missing their old neighbors, and that urban regeneration damaged their neighborly relations. Strong neighborhood relations observed within the squatter area have gone weaker after the urban regeneration project. The majority of the participants stated that there was no relationship between neighbors in the new houses built after the urban regeneration.

The last theme that emerged as a result of the interviews is on the new neighborhood and housing selection after the displacement. At this stage, three important factors were emerged that shaped the preferences of displaced households. The first of these is the potential advantages of the location. The second factor is the presence of kinship or neighborly relations within the future neighborhood. The third and final factor is the affordability of rents for displaced households.

Conclusion

The motive to stay near to their old neighborhood is an important factor contributing to the observed distribution patterns of displaced households due to project within the city. The second important finding reached within the scope of the study is on the factors contributing to the choice of new areas for settlement of displaced households. It has been determined that location advantage, kinship and neighborly relations, rental affordability are the main factors for resettlement.

One of the themes obtained from the interviews within the scope of the study is social ties and connections. The issue mentioned the most by displaced households is neighborly relations. Categorizing neighborly relations as before and after the project hints significant results on their longing of the past. While the majority of the displaced residents stated that they were missing the cooperative network and coordination of their old neighborhood, other residents that settled in the area after the regeneration project helped the comparison of the old vs. new neighborly relations. In this comparison, squatter areas were found to be in a position that is longed for, while neighborly relations in the regenerated area were described as unacceptably bad.

First of all, it should be noted that after the urban regeneration, residences were physically renewed. However, both the incompleteness of all phases of the project and some disruptions in the construction process lead to an overall decrease

in the physical quality of residences. This is one of the main reasons contributing to dissatisfaction among residents of re-generated area. Another reason for the negative attitude that is found to be more important is the disruptions occurred during the process which is an output unique to Turkey.

1. Giriş

Dünyada ve Türkiye’de sıklıkla ortaya çıkardığı toplumsal ve mekânsal etkileriyle tartışılan alan bazlı yeniden yapılanmalar veya kentsel dönüşüm projeleri Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra ilgi çekmeye başlamıştır. Özellikle 1999 Marmara Depremi’nden sonra kentsel dönüşüm adı altında yerleşik hale gelen mikro düzeyli projeler (Görgülü, 2009, s. 771; Ünsal & Türkün, 2014, s. 19) aradan geçen 20 yıllık sürede birçok etki ortaya çıkarmıştır. Yapılan çalışmalarda mahalle kültürünün değişimi (Özkul & Aydın, 2019), dönüşüm gerçekleşen alandaki kullanıcı profilindeki değişiklikler (Ayık & Enterili, 2020), dikey yönde büyüme eğilimleri (Kılıç & Hardal, 2014) sıklıkla ele alınmaya başlanmıştır. Ortaya çıkardığı farklı etkiler açısından kentsel dönüşüm projeleri, günümüzde çok farklı bilim dallarına mensup araştırmacılar tarafından ele alınmaktadır. Türkiye kentleri özelinde yapılan makro ve mikro düzeydeki ele alışırlar projelerin somut çıktıklarına dair ipuçlarını somut bir şekilde göstermektedir (Cin & Egercioğlu, 2016; Güzey, 2016; Korkmaz & Balaban, 2020).

Sadece Türkiye’de değil dünyada da alan bazlı dönüşümler veya kentsel yenileme uygulamaları birçok çalışmanın konusu olmaktadır. HOPE VI, The Big City Policy, The New Deal for Communities, Solidarity and Urban Renewal gibi programlar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Özellikle programları yürüten ülke hükümetlerinin politikalarındaki karma gelirli mahalleler (mixed-income neighborhoods) oluşturma arzusu kentsel alanlarda artan yoksulluğun dağıtılmasında önemli bir yardımcı işlev olarak düşünülmektedir (Andersson & Musterd, 2005; Galster, 2007; Bolt & Van Kempen, 2010). Böylece ilk etapta teorik düzeyde de olsa farklı gelirden hanehalklarını aynı mekânda buluşturma düşüncesi karma gelirli mahalleler oluşturmakla eş anlamlı olarak değerlendirilebilir. Kuşkusuz ki alansal olarak büyük bir yeri kapsayan projelerin başarısı sadece karma gelirli mahalleler oluşturmakla sınırlanmaz. Dönüşüm gerçekleşen alanlardan tahliye edilmeye zorlanan hanehalklarının mahalle ve yeni konut bulmak zorunda kalması, yeni çevrelerine uyum sağlama zorunluluğu, yüksek kiralar bu projelerin yarattığı açmazların başında gelmektedir (Crump, 2002; Clampet-Lundquist, 2004).

Türkiye’de ve dünyada gerçekleşen kentsel yeniden yapılanmalara bakıldığında dikkati çeken ilk detay, dezavantajlı durumda olan sakinlerin projeden en fazla etkilenen gruplar arasında yer almasıdır. Bu etki süreci kendisini yerinden edilme, zorla tahliye, komşuluk ilişkilerinde zayıflama şeklinde göstermektedir (Farha, 2011; Lees & Ferreri, 2016). Fakat literatürde projelere dair yaygın etkinin yerinden edilme olduğu tespit edilmesine karşılık, sürecin sonrasına dair iz sürmenin zayıf kaldığı anlaşılmaktadır. Wang (2020) bu duruma atıfta bulunarak yerinden edilme sonrası bir ajanda oluşturma ihtiyacı hissetmiştir. Bununla paralel şekilde yeniden yapılanmalar sonrasında yerinden edilmiş sakinlerin nereye taşındığı, farklı bir yere taşınmanın istihdamı ve geçimi nasıl etkilediğini de araştırmıştır (Wang, 2020, s. 703-704). Bu çalışma literatürdeki bu eksikliğe

katkı sunmak amacıyla bir taraftan Antalya Kepez ve Santral Mahallelerinde yürütülen kentsel dönüşüm projesi sonrasında yer değiştirmek zorunda kalmış hanehalklarının izini sürerek hareket kalıplarını değerlendirirken, diğer taraftan hareketteki yer seçim tercihlerini ve projeye dair genel memnuniyeti araştırmaktadır. Buradan hareketle çalışmadaki temel amaç Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından 08.12.2015 tarihi 1105 sayılı meclis kararı ile riskli alan olarak tanımlanan Kepez ve Santral Mahallelerindeki dönüşüm projesine dair genel memnuniyet, beklenti ve yer değiştirme süreçlerinin açığa çıkarılmasıdır. Çalışmanın amacına ve ilgili literatüre uygun olarak belirlenen araştırma soruları ise şu şekildedir:

1. Kentsel dönüşüm projesindeki genel memnuniyet ve beklenti ne durumdadır?
2. Kentsel dönüşüm projesi sonrasındaki eski kullanıcıların göçe bağlı hareket kalıpları nasıl şekillenmiştir?
3. Kentsel dönüşüm projesi sonrasındaki yeni yer seçim tercihinde hangi kriterler rol oynamıştır?

Çalışmanın amacına ulaşmak için nicel ve nitel veri setleri beraber kullanılmıştır. Çalışmanın veri seti oluşturulmasındaki ilk etabını alandaki yer değiştirme süreçlerini açığa çıkarmak oluşturmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından oluşturulmuş kentsel dönüşüm ofisinden alanın eski kullanıcılarının tercih ettikleri yeni mahallelerin adresleri temin edilmiş ve ArcGIS 10.7 programı vasıtasıyla haritalandırılmıştır. Böylece kentsel dönüşüm projesine bağlı olarak ortaya çıkan hareketin kalıpları ilçeler ve mahalleler düzeyinde haritalandırılma imkânı bulunmuştur.

Nitel araştırma genelleştirmelerden ziyade, küçük bir gruptan derinlemesine ve özgün bilgi edinilmesi anlamında başvuru ve sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Baltacı, 2019). Bu nedenle yer değiştirme süreçlerindeki yeni mahalle seçimindeki nedensellikleri ve kentsel dönüşüme dair memnuniyeti açığa çıkarmak için toplamda 55 kişiye ulaşılmıştır. 55 kişinin tamamından yeni yer seçim tercihindeki nedensellikler edinilmişken, derinlemesine görüşme yapmayı kabul etmiş 20 kişiyle kentsel dönüşüm üzerine yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Elde edilen görüşmeler tümevarımsal içerik analizine tabi tutularak kodlanmıştır. Kodlama aşamasında açık kodlama tercih edilmiştir. Elde edilen görüşmelerin analizinde MAXQDA 2020 programından faydalanılmıştır. Görüşmeler üzerinde gerçekleştirilen kodlardan kategoriler ve temalar üretilmiştir. Böylece çalışma alan bazlı yeniden yapılanmalara Türkiye ölçeğinde katkı sunmakla beraber, kentsel dönüşüm projesi sonrasındaki sürece de ışık tutmaktadır.

Çalışma Giriş bölümüyle başlamakta, kentsel dönüşüm ve yerinden edilmenin soylulaştırma perspektifinde tartışıldığı ikinci bölümle devam etmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümü materyal ve yöntem kısmından oluşmaktadır. Dördüncü bölüm Antalya Kepez-Santral Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi’ni ele almaktadır. Bu bölümde Kepez ve Santral Mahallelerinin kentleşme sürecindeki gelişimleri, alanın eski konut dokusu ve kentsel dönüşüm projesinin genel seyri aktarılmaktadır. Çalışmanın beşinci bölümü bulgular ve tartışmaya ayrılmıştır. Bu bölümde yer değiştirme süreçlerinin dağılım kalıplarının aktarılmasına ek olarak yapılan mülakatlarda ortaya çıkan sonuçlar da aktarılmaktadır. Çalışma Sonuç bölümüyle son bulmaktadır.

2. Soylulaştırma, Yerinden Edilme ve Kentsel Dönüşüm Projeleri

Ruth Glass'ın 1964'te Londra'daki kent içi dönüşümü tanımlamak için ilk defa kullandığı soylulaştırma terimi, işçi sınıfına ait mahallelerin orta ve üst gelir grubundakiler tarafından işgal edilmesi ve alt gelir grubundaki insanların yerinden edilmesi süreci olarak ifade edilmiştir (Glass, 1964, s. 18). Glass'ın tanımlamasının üzerinden geçen yaklaşık 50 yıldan fazla süreçte kent araştırmalarında soylulaştırma süreçlerine dair birçok yazı kaleme alınmıştır (Atkinson & Bridge, 2005). Soylulaştırmaya dair ilk dönem çalışmalarında tartışma gelişmiş ülke kentleriyle sınırlıyken, zaman içinde gelişmekte olan veya geri kalmış ülkelerden de soylulaştırma süreçlerinin belirginleştiğine dair sonuçlar aktarılmıştır (Yuen vd., 2006; Fang, 2006; Öner & Şimşek, 2017). Dolayısıyla soylulaştırma günümüz dünyası için önemli bir kentsel strateji olarak değerlendirilmelidir (Smith, 2002; Lees vd., 2015). Glass'ın 1964'teki formülasyonundan günümüze kadar olan süreçteki ortak çıktı soylulaştırma ve yerinden edilme süreçlerinin beraber anılmasıdır (Hartman vd., 1982; Marcuse, 1989; Atkinson, 2003; Slater, 2009; Helbrecht, 2018). Hartman vd., (1982) ise soylulaştırma süreçlerinin en tartışmalı olan bu etkisini her iki kavramın kardeş olduğunu ileri sürerek açıklamaktadır (Hartman vd., 1982 atfen Waite, 2020).

Neoliberal politikalar dünyada 1970'li yıllardan sonra aktif bir uygulama aracı olarak devreye sokulmuştur. Bu süreçte Keynesyen politikaların başarısızlığı kapitalizmin neoliberal dönüşümünde etkili olmuştur (Gökçe, 2011 s. 107). Sınıfsal ve mekânsal eşitsizliklerin çoğaldığı neoliberal dönemde soylulaştırma araştırmalarında da bu durum etkisini hissettirmiştir (Lees vd., 2008; Lees, 2011; Donaldson vd., 2012). Neticede neoliberal kent politikalarının etkin araçlarla devreye sokulması geniş ölçekli konut yıkımı, karma gelirli mahalleler oluşturma stratejileri gibi farklı politikaların soylulaştırma süreçleriyle beraber anılmasını getirmiştir. Özellikle eleştirel kent bilimciler devlet öncülüğünde soylulaştırma (Watt, 2018), üçüncü dalga soylulaştırma (Hackworth & Smith, 2001) gibi farklı kavramsal önermelerle yakın dönemdeki soylulaştırma çalışmalarındaki yerinden edilme süreçlerinin belirginleştiğine dair aktarımlarda bulunmuşlardır (Slater, 2012; Ünsal, 2015; Lees & Ferreri, 2016; Watt, 2021).

Soylulaştırma süreçlerini günümüzde daha fazla tartışmalı yapan ise neoliberal politikaların etkin araçlarından olan dönüşüm uygulamalarıdır. Farklı ülkelerden yapılan araştırmalar, örnekler yeniden yapılandırılmalara karşılık gelen kentsel dönüşümlerin yukarıda aktarılan ve yerinden edilmeyle karakterize edilen bulguları destekleyen sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Porter & Shaw, 2009; Çağlar & Schiller, 2018). Dünyada en bilindik yeniden yapılandırma uygulamaları olan Hope VI, The Big City Policies, The New Deal for Communities literatürde olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Özellikle yer değiştirmeler sonrasında konut edinme fırsatlarının doğması, konut ve mahallenin fiziksel durumlarının iyileştirilmesi bu programların pozitif sonuçlarına örnek gösterilmektedir (Kleinmans, 2003; Kleinmans & Van Der Laan Bouma-Doff, 2008; Bolt & Van Kempen, 2010; Kearns & Mason, 2013; Tieskens & Musterd, 2013; Miltenburg vd., 2018). Diğer taraftan projelere dair eleştirilerin odaklandığı noktalar yerinden edilme süreçlerinin en tartışmalı konuları olan toplumsal ilişkilerde

zayıflama, yer değiştirmeye bağlı yaşanan stres gibi durumların ortaya çıkmasıdır (Hankins, 2014; Lees & Ferreri, 2016).

Projelerin mekânsal çıktılarına dair ise literatürde ortaklaşılan birtakım hususlar bulunmaktadır. Bunların başında yerinden edilme sonrası yeni yer seçimindeki eski mahalleye yakın olma isteği başı çekmektedir (Bolt & Van Kempen, 2010; Lelevrier, 2013). Bu aşamada yakınlık tercihinin gerçekleşebilme olasılığını etkileyen temel dinamiklerden biri satın alma gücüdür. Fakat çoğu zaman dönüşümden etkilenen hanehalklarının satın alma gücünün düşük olması yenilenen konutlara yeniden yerleşmesini engellemektedir (Kleinmans, 2003; Bolt & Van Kempen, 2010). Yakınlık tercihinin etkileyen ikinci dinamik ise dönüşüm gerçekleşen mahalledeki konut stokudur. Çoğu zaman bu iki etkenin yokluğunda yerinden edilmiş hanehalkları eski mahallelerine yerleşmemektedir. Yerinden edilmiş hanehalklarının proje alanına yakın yer seçim tercihi yapmak istemesinin altında toplumsal bağ ve bağlantılarını korumak istemesi yatmaktadır (Popkin vd., 2004). Toplumsal bağ ve bağlantıların toplumsal açıdan yansımaları ise kendisini komşuluk ilişkilerinde somutlaştırmaktadır. Dönüşüm öncesinde alandaki yaşam uzun süreliyse, dayanışma ağları kuvvetliyse projeden kaynaklı tahribatların boyutu da fazlaşmaktadır. Neticede Gans (1993) biraz da trajik şekilde gerçekleşen bu durumu yıkımın ve kentsel temizliğin sadece konutta değil, aynı zamanda toplumsal yapıda da gerçekleştiğini vurgulayarak aktarmaktadır.

Yukarıda dünyadaki genel perspektife dair aktarılan çıktıların benzerleri Türkiye açısından da doğrulanmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri adıyla uygulanan mikro düzeydeki alansal yeniden yapılanmalar konutların yıkılması ve hanehalklarının başka mahallelere dağılmasıyla sonuçlanmaktadır. Türkiye'de farklı zaman dilimlerinde farklı kentler üzerine yapılmış araştırmalar, kentsel dönüşüm projeleri adıyla uygulanan yeniden yapılanmaların yaygın etkilerinden birinin yerinden edilme süreçleri olduğunu doğrulamaktadır (Loving & Türkmen, 2011; Ergün & Gül, 2011; Sakızoğlu, 2014; İslam & Sakızoğlu, 2015; Ay, 2016; Öner & Şimşek, 2017; Waite, 2020). Bu etkiden kaynaklı olarak akademik alanda ve medyada kentsel dönüşüm projelerinde yöneticilerin yerinde dönüşüm hedefini gözettiği sıklıkla ifade edilmiştir (Kocaer & Bal, 2013; Kılıç & Hardal, 2014). Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum'un 2019 yılında İstanbul Tozkoparan'daki kentsel dönüşüm projesi üzerine yaptığı açıklama yerinden edilme süreçlerine karşı yerinde dönüşüm politikasının somut bir şekilde reçete olarak sunulduğunu göstermektedir: "Kentsel dönüşüm çalışmaları sizlere söz verdiğimiz gibi, sizinle istişare ederek, sizin rızasıyla burada, Tozkoparan Mahallemizde yapılacaktır. Tozkoparan'daki kentsel dönüşüm projemizi, yerinde dönüşüm modeline göre gerçekleştireceğiz. Yani sizler mahallenizden, yaşadığınız ilçenizden, komşularınızdan kopmayacaksınız. Talimatı arkadaşlarımıza verdik. Hızlı bir şekilde çalışmayı pazartesi itibarıyla başlatıyoruz" (Hürriyet, 2019). Ayrıca 5216 Numaralı Büyükşehir Kanunu, 5393 Numaralı Belediye Kanunu, 5366 Numaralı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Korunması Hakkında Kanun, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun gibi kentsel dönüşümle doğrudan veya dolaylı ilgili farklı tarihlerde çıkarılmış yasalar olmasına rağmen (Ayık, 2014) yasal mevzuat yerinden edilmeye dair herhangi bir somut önlem tarif etmemektedir.

Neticede Türkiye bağlamında kentsel dönüşüm ve soylulaştırma süreçlerine dair çıktılar Batı literatürünü destekler niteliktedir. Özellikle İstanbul'da yoğunlaşan çalışmalara bakıldığında projelere dair yerinden edilme süreçlerinin tespiti hâkim durumdadır (Ergün & Gül, 2011; Lovering & Türkmen, 2011; Ünsal, 2015). Fakat çok az çalışma (Lovering & Türkmen, 2011; Ayık & Enterili, 2020) zorunlu şekilde gerçekleşen hareketlerin sonrasına dair ajanda oluşturma veya iz sürme arayışına girmiştir. Örneğin Ayık & Enterili (2020)'de Gaziantep Nuripazarbaşı Mahallesi'nde yerinden edilme sonrasındaki ilk kullanıcıların göç kalıpları açığa çıkarılmıştır. Yazarlar kentsel dönüşüme bağlı olarak nüfusun özellikle kentin planlı gelişmiş alanlarına doğru hareketlenmeler gerçekleştirdiğini belirtmiştir (Ayık & Enterili, 2020 s. 232-233). İlk kullanıcıların izini sürmek projeden belirli bir süre sonra alana gelen araştırmacılar için zor bir süreçtir. Bu nedenle küresel ölçekteki eğilim durum tespiti, olası ihtimaller üzerinden projelerin değerlendirilmesidir. Fakat iz sürmenin başarılı olmasına karşılık gelen ilk kullanıcılara ulaşabilme hali kentsel dönüşüm projelerinin sonrasını analiz edebilmek için oldukça kritik önemdedir.

3. Materyal ve Yöntem

Çalışmada veri setinin oluşturulmasında farklı aşamalar takip edilmiştir. Öncelikle proje sonrasında zorunlu şekilde yer değiştirmek durumunda kalan hanehalkları tespit edilmiştir. Bunu gerçekleştirmek için Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından oluşturulmuş kentsel dönüşüm ofisinden alanın eski kullanıcılarının tercih ettikleri yeni mahallelerin adresleri temin edilmiştir. 2874 haneye ait bilgiler edinildikten sonra mahallelere göre sınıflandırılmış, farklı mahallelere gitmek zorunda kalan hanehalklarının kent içi hareket kalıpları ArcGIS 10.7 programı vasıtasıyla haritalandırılmıştır.

Kentsel dönüşüm uygulamasının başlaması, bu nedenle uygulama alanındaki eski kullanıcıların farklı yerlere taşınmış olması, ana kütlenin tam anlamıyla belirlenememesi sorunsalını doğurmuştur. Bu dağılıma haline karşılık gelen yok olma durumu ise çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Araştırmacılar sınırlılığını aşmak için nitel araştırmalarda da kullanılan olasılığa dayalı olmayan yöntemlerden kartopu örnekleme (zincir örnekleme) başvurmuştur. Olasılığa dayalı olmayan örnekleme araştırmacının evren ile ilgili kendi bilgilerine veya çalışmanın amacına bağlı olduğu durumlarda kullanılabilir (Marczyk vd., 2005). Kartopu örnekleme evreni oluşturan birimlere erişmenin zor, evren hakkındaki bilgilerin eksik olduğu durumlarda kullanılabilir. Her ne kadar literatürde kartopu örnekleme marjinal olarak değerlendirilebilecek uyuşturucu satıcıları, mafya üyeleri gibi erişilmesi güç kişilerin tercihinde kullanılabilir bir yöntem gibi gösterilse de (Neuman & Lawrance, 2014), dönüşüm uygulaması sonrasında kent içinde veya dışında farklı yerlere dağılmış kişilere ulaşabilmesi açısından da faydalıdır. Kartopu örneklemede en önemli aşama görüşmeye kiminle başlamalıyım? sorusunun cevaplanmasıdır. Bu aşamada araştırmacılar dönüşüm projesi uygulaması gerçekleşmiş alana en yakın alanda bulunan kahve sahibiyle işe başlamıştır. Daha sonra ilgili kişiyle yapılan görüşme sonrasında alanda daha önceden yaşadığı tespit edilmiş diğer kişilere de ulaşılmıştır.

Nitel araştırma küçük bir gruptan derinlemesine bilgi edinilmesi anlamında başvuru ve sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan

bir yöntemdir. Bu nedenle proje alanında kalan hanehalklarının kentsel dönüşümden memnuniyet ve yeni yer seçim tercihlerindeki nedenleri açığa çıkarmak amacıyla alanın ilk kullanıcısı olan 55 kişiye ulaşılmıştır. 55 kişinin tamamından yeni yer seçimine dair nedensellikler edinilmişken, derinlemesine görüşme yapmayı kabul etmiş 20 kişiyle kentsel dönüşümden memnuniyete dair yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat (YYM) tekniğinde araştırmacının elinde kaba hatlarıyla yol haritası olabilecek bir soru seti bulunmaktadır. Mülakatın gidişatına göre araştırmacı bu çerçevede içinde yeni sorular ekleyebilir. Ayrıca Adams (2015)'te yarı yapılandırılmış mülakatın neden ve nasıl sorularının eşlik ettiği kapalı ve açık uçlu soruların bir karışımı olduğunu, bu mülakat tekniğinin birtakım avantajları ve dezavantajları olduğundan bahsedilmektedir. Özellikle Adams'a göre peş peşe gelebilecek açık uçlu soruların takibini kolaylaştırması açısından kritik önemde olduğunu belirtmektedir.

20 kişiyle yapılmış mülakatlar neticesinde veri doygunluğuna ulaşıldığının tespiti üzerine görüşmelere son verilmiştir. Mülakat formları, Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından incelenmiş ve ilgili kurulun 15.12.2021 tarih ve 16/454 sayılı kararınca uygulanması uygun görülmüştür. Görüşmecilerin 17'si erkek, 3'ü kadındır. Bir kısmı emekli olup, memur ve serbest meslekle uğraşan görüşmeciler bulunmaktadır. Ortalama gelir seviyesi asgari ücret düzeyindedir. Ortalama hanehalkı sayısı ise 2,5 kişidir. Bu açıdan görüşmeciler arasında çekirdek aile tipinin yaygın olduğu söylenebilir (Tablo 1). Görüşmelerin ortalama süresi 20 dakikadır. Görüşmeler MAXQDA 2020 programı vasıtasıyla analiz edilmiştir.

Elde edilen görüşmeler tümevarımsal içerik analizine tabi tutularak kodlanmıştır. Kodlama aşamasında açık kodlama tercih edilmiştir. Görüşmeler sonrasında ortaya çıkan temalar "Kentsel Dönüşüme Dair Tutumlar", "Toplumsal Bağ ve Bağlantılar" ve "Yer Seçim Tercih Nedenleri"dir. İlk tema olan Kentsel Dönüşüme Dair Tutum temasında görüşmeciler olumlu nedensellikler olarak ağırlıklı "Konut kalitesi", "Planlı gelişim", "Tapu sorununun çözülmesi", "Yaşam kalitesinin artması" ve "Genel memnuniyete" dair nedenler ileri sürmüştür. Projelere dair olumsuz düşüncelerin ortaklaştığı nedensellikler ise "Ekonomik sorunlar", "Uygulamadaki adaletsizlikler", "Yönetici ilgisizliği", "Fiziksel yetersizlikler", "Siyasi yönlendirmeler", "Uygulamadaki aksaklıklar-gecikmeler", "Rant ve hizmet alanlarının eksikliği"dir. Görüşmelerin ikinci teması olan Toplumsal Bağ ve Bağlantılar kısmında ise "Komşuluk ilişkilerinin kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası dönüşümü" ele alınmıştır. Son tema olan Yer Seçim Tercihlerine ilişkin görüşmeciler "Lokasyon" ve "Akrabalık-komşuluk ilişkilerinin" rol oynadığını belirtmiştir. İlgili temalar altında oluşan kategori ve kodların dağılımını gösteren kod kitabı Tablo 2'de gösterilmiştir.

4. Antalya Kepez-Santral Mahallesi ve Kentsel Dönüşüm Projesi

Antalya'daki kentsel gelişim süreci birçok diğer kente benzerdir. Tarım, sanayi, turizm, ulaşım gibi fonksiyonların 1950 sonrasındaki gelişimi, beraberinde planlama, arazi kullanımı, su kaynakları, doğal bitki örtüsü üzerinde tahribatlara neden olmuştur. Yerleşme dokusunda çarpık kentleşme eğilimleri belirlemiştir (Doğan, 2018). Antalya Kepez-Santral

Tablo 1. Görüşme yapılan kişilerin demografik özellikleri.**Table 1.** Demographic characteristics of the interviewees.

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Çalışma Durumu	Gelir Durumu	Hanehalkı Sayısı	Eğitim Durumu
G1	Erkek	75	Emekli	Emekli maaşı	2	İlkokul
G2	Kadın	75	Ev Kadını	-	2	İlkokul
G3	Erkek	71	Emekli	Emekli maaşı	2	İlkokul
G4	Kadın	70	Ev Kadını	-	2	İlkokul
G5	Erkek	65	Emekli	Emekli maaşı	3	Ortaokul
G6	Erkek	81	Emekli	Emekli maaşı	2	Okuma-yazma bil-miyor
G7	Erkek	60	Emekli	Emekli maaşı	1	İlkokul
G8	Erkek	62	Emekli	Emekli maaşı	2	Ortaokul
G9	Erkek	40	Memur	5.500	3	Üniversite
G10	Erkek	38	Serbest Meslek	Asgari ücret	2	Lise
G11	Erkek	43	Fabrika Çalışanı	Asgari ücret	3	Lise
G12	Erkek	50	Mobilyacı	5.000	4	İlkokul
G13	Erkek	63	Muhtar	Asgari ücret	2	Lise
G14	Erkek	49	Polis Memuru	7.000 TL	5	Lise
G15	Erkek	50	İnşaatçı	Asgari ücret	4	İlkokul
G16	Erkek	60	Emekli	Emekli maaşı	3	İlkokul
G17	Erkek	60	İnşaatçı	Asgari ücret	2	İlkokul
G18	Erkek	59	Elektrikçi	5000 TL	2	Ortaokul
G19	Erkek	38	Fabrika Çalışanı	Asgari ücret	3	Lise
G20	Kadın	18	Öğrenci	-	2	Lise

Tablo 2. Görüşmelerden elde edilen kod kitabı.**Table 2.** Codebook from interviews.

Tema	Kategori	Kod
Kentsel Dönüşüme Dair Tutumlar	1.Olumlu Tutumlar	1.1.Konut Kalitesi 1.2.Yaşam Kalitesinin Artması 1.3.Tapu Sorununun Çözümü 1.4.Planlı Gelişim 1.5.Genel Memnuniyet
	2.Olumsuz Tutumlar	2.1.Uygulamadaki Aksaklıklar, Gecikmeler 2.2.Fiziksel Yetersizlikler 2.3.Siyasi Yönlendirmeler 2.4.Uygulamadaki Adaletsizlikler 2.5.Rant Sağlama 2.6.Ekonomik Sorunlar 2.7.Hizmet Alanlarının Eksikliği 2.8.Yönetici İlgisizliği
Toplumsal Bağ ve Bağlantılar	1.Kentsel Dönüşüm Sonrası Komşuluk İlişkileri	1.1.Olumlu Yönde Değişim 1.2.Olumsuz Yönde Değişim
	2.Gecekondu Komşuluk İlişkileri	2.1.Olumlu İlişkiler 2.2.Olumsuz İlişkiler
Yer Seçim Tercih Nedenleri	1. Etkenler	1.1.Lokasyon Avantajı 1.2.Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri 1.3.Kira Uygunluğu 1.4.Politik Yönlendirmeler 1.5.Ev Sahibi Olması 1.6.Ekonomik Avantaj 1.7.Mecburiyet (Kriter Olmaksızın)

Mahalleleri ise Antalya'nın Kepez ilçesinde yer almaktadır. Proje alanının doğusunda ve kuzeyinde Antalya Bulvarı bulunmaktadır. En güneyde 75.Yıl Caddesi, batıda ise Batı Çevre Yolu ile sınırlandırılmaktadır. Bölgenin oluşumu 1950-1960 yılları arasındaki kamusal yatırımların ve sanayileşme sürecinin

sonucunda gerçekleşmiştir. 1957 yılında Antalya Ferrokrom Fabrikası, 1961 yılında Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası ve Antalya Kepez Hidroelektrik Santrali'nin kurulmasıyla kentte ilk gecekondu alanlarının oluşumu tetiklenmiştir. Kente göçle gelen nüfus, barınma ihtiyaçlarını karşılamak için Kepez, Ahat-

lı, Erenköy bölgelerinde gecekonduları inşa etmiştir (Fotoğraf 1). Bu kentsel yayılım kentin kuzeybatı yönünde büyümesini beraberinde getirmiştir. Proje alanı da gelişmelerden etkilenmiş, en çok göç alan yerlerden olmuştur (Antalya Büyükşehir Belediyesi, 1995).

Kepez-Santral Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Projesi ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 17.11.2014 tarihli ve 8985 sayılı yazısı üzerine, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşürülmesi Hakkında Kanununun 2'nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 24.11.2014 tarihinde riskli ilan edilmiştir. Çevre Bakanlığı proje işlemlerinin yetkisini Antalya Büyükşehir Belediyesi'ne devretmiştir. Büyükşehir Belediyesi tarafından 08.12.2015 tarihi 1105 sayılı meclis kararı ile riskli alan edilen bölge çeşitli nazım imar planlarına tabi tutulmuştur (Bayraktar & Bayraktar, 2019). Hak sahipleriyle 2015 yılında imzalanan protokolle yıkıma onay alınmış, 2016 yılında proje alanında yıkım çalışmaları başlamıştır. 14.05.2017 tarihi itibarıyla de 3417 bina, 1285 baraka, 159 diğer yapının yıkımı gerçekleştirilmiştir (Özcan, 2018). Bu süreçten sonra da dönüşüm alanında gerek mekânsal gerekse toplumsal etkiler ortaya çıkmıştır (Fotoğraf 1). Konutu yıkılan hak sahipleri 24 ay süreyle 600 TL

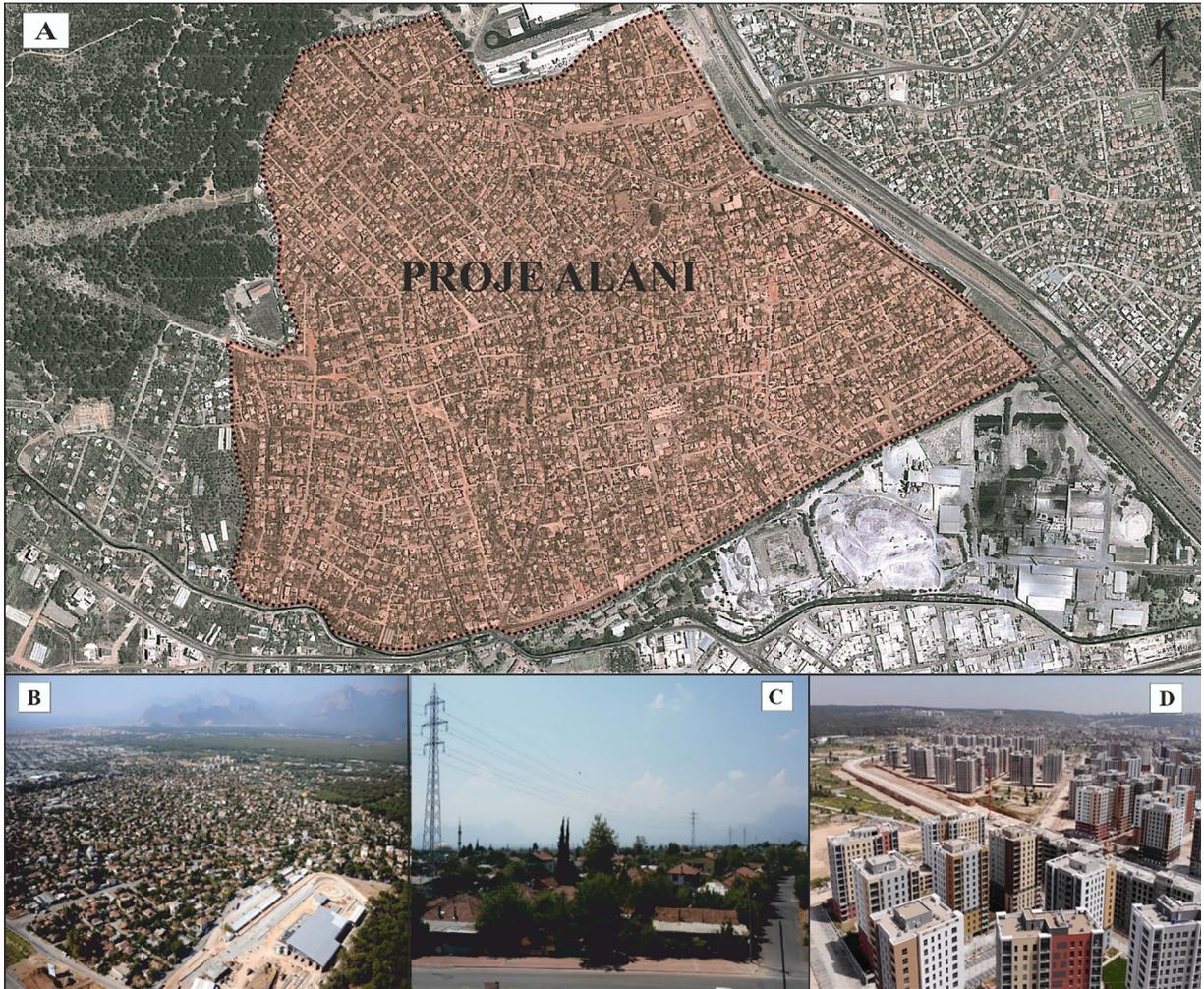
kira yardımı almaya hak kazanmıştır. Devletin kira kapsamında üstlendiği kira maliyeti 40 milyon TL'den fazladır (Şirin, 2018).

5. Bulgular ve Tartışma

5.1. Kentsel Dönüşüm Sonrası Hareket Kalıplarının Şekillenmesi

Bu bölümde çalışmanın temel araştırma sorularının cevaplanması amacıyla elde edilen bulguların analizi gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla ilk olarak proje sonrası yer değiştirmek zorunda kalmış ve yeni ikametgâh bildirimini yapmış 2874 hanehalkının hareketleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular 2874 hak sahibinin 1604'ünün yeni yer seçim tercihinde Kepez'in ilk sırada olduğunu göstermiştir. Bu bulgular Demir (2021)'in proje alanına dair yaptığı çalışmadaki bulgularla örtüşmektedir. Yazarın yaptığı çalışmada katılımcıların %50,3'ünün proje sonrasında Kepez'de yaşamak istediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kepez'i Muratpaşa 540, Döşemealtı 318, Korkuteli 167, Konyaaltı 129, Kaş 31 hanehalkıyla takip etmektedir. Her kişi bir hane olarak değerlendirilirse ve her hanenin ortalama 4 kişi olduğu varsayıldığında proje alanında toplamda 11.000'den fazla kişi-

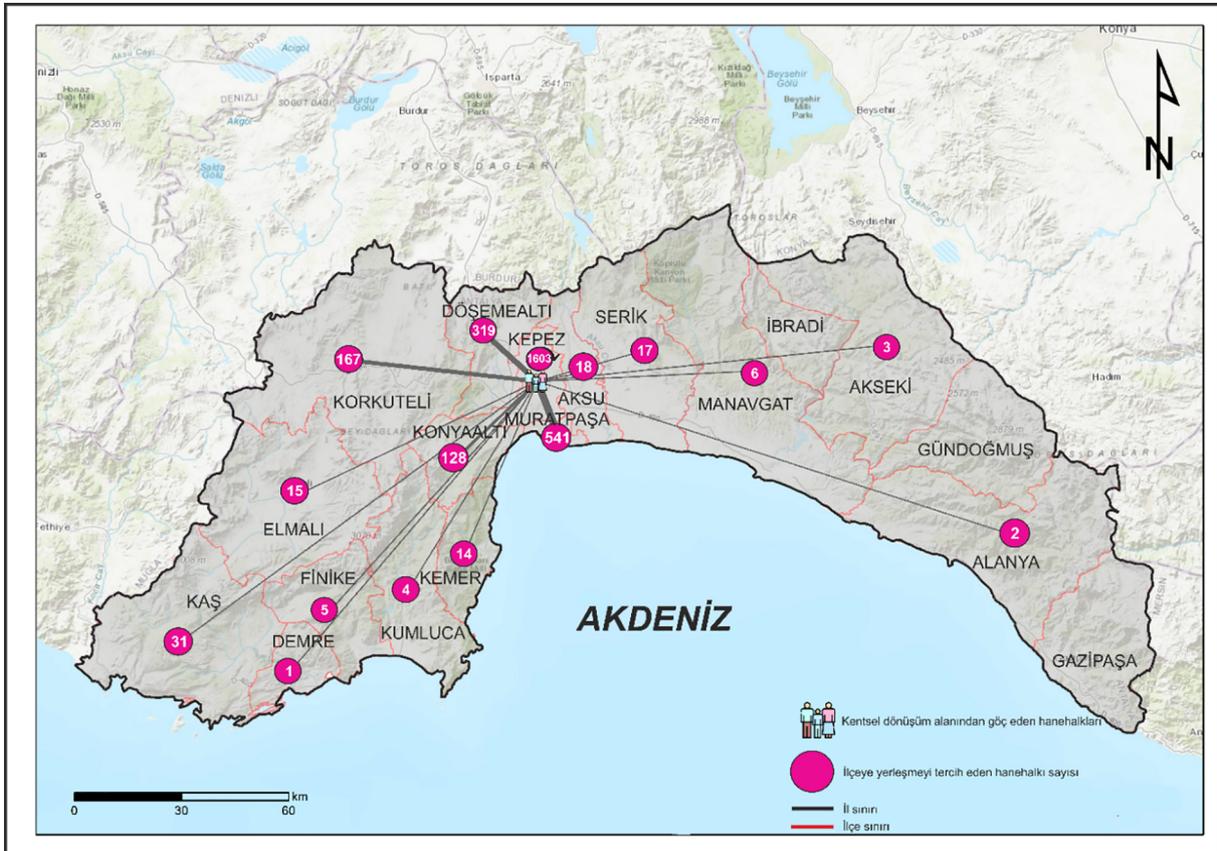
Fotoğraf 1. A: Kentsel dönüşüm proje alanını göstermektedir. **B ve C:** Kentsel Dönüşüm projesi öncesindeki konut yapısını göstermektedir. Gecekonduya dayalı konut yapısı proje öncesinde baskın durumdur. **Kaynak:** <https://www.sondakika.com> ve Google Earth Caddeleri Görünümü. **D:** Projenin tamamlanmış ve tamamlanmaya yakın etaplarındaki yeni konut dokusu. Alandaki dikey yönde gelişim devam etmektedir. **Kaynak:** <https://www.habertürk.com>
Photograph 1. A: Shows the urban regeneration project area. **B and C:** Shows the housing structure before the Urban regeneration project. The squatter-based housing structure is dominant before the project. **Source:** <https://www.sondakika.com> and Google Earth Street View.
D: The new residential building in the completed and near-complete stages of the project. The vertical development in the field continues. **Source:** <https://www.habertürk.com>

nin kent içindeki farklı ilçelere ve mahallelere hareket gerçekleştirdiği tahmin edilmektedir. Böyle büyük bir nüfusun kent içindeki başka yerlere zorunlu olarak hareket etmesi kentsel dönüşüm projelerinin en fazla tartışılan etkileri olan kullanıcı profilindeki değişimler, mahalle kültüründe meydana gelen farklılaşmalar, toplumsal bağ ve bağlantıların etkilenmesi gibi farklı tartışmaların yapılabilmesine imkân sağlamaktadır (Kılıç & Hardal, 2014; Özkul & Aydın, 2019; Ayık & Enterili, 2020).

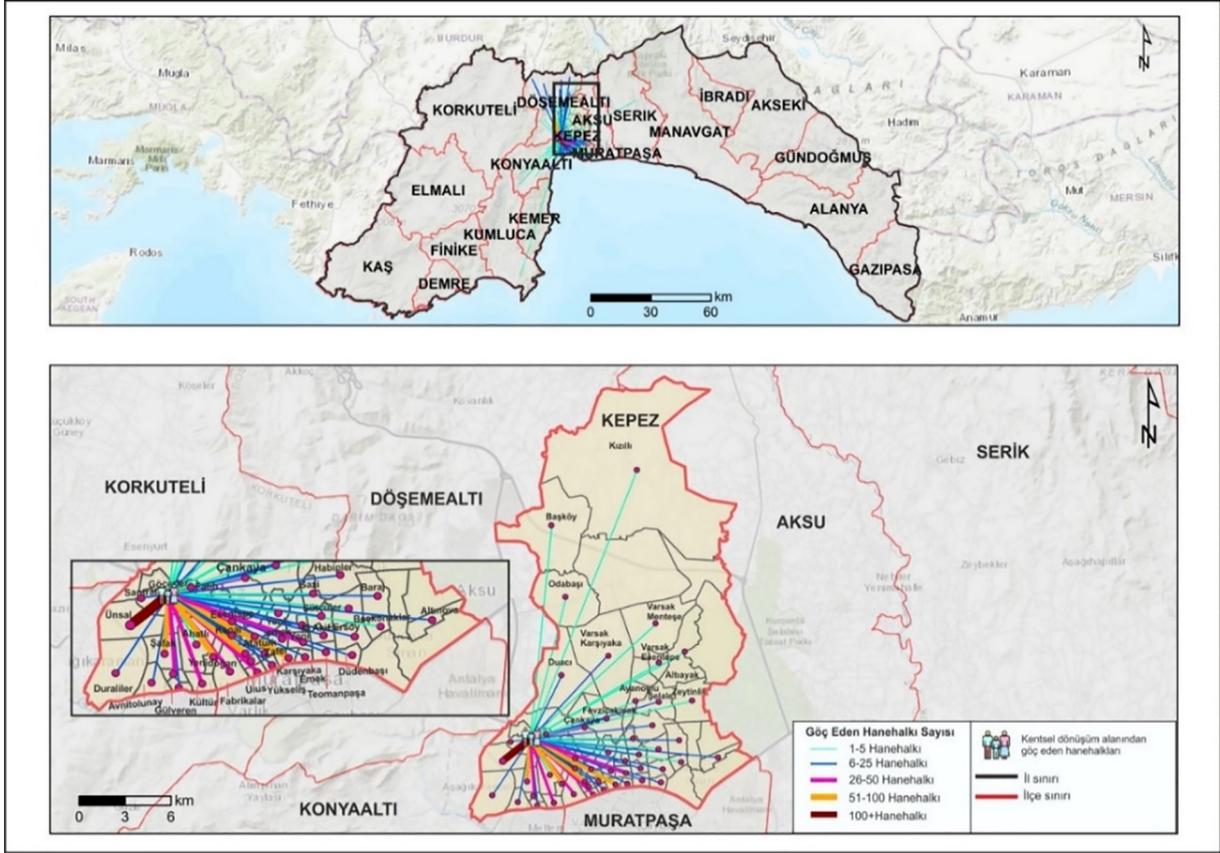
Proje sonrası hareket eden hanehalklarının yarısından daha fazlasının proje alanının da sınırları içinde kaldığı Kepez ilçesini tercih etmesi literatürle örtüşen bir bulgudur. Yerinden edilme literatürü zorunlu şekilde yer değiştirmek zorunda kalan hanehalklarının eski mahallelerine dönmek istediklerini, bunu gerçekleştiremedikleri takdirde eski mahallelerine yakın mahallelerde yer seçim tercihi yapmak istediklerini aktarmaktadır (Bolt & Van Kempen, 2010; Lelevrier, 2013). Elbette ki proje alanına yakın yerlerin tercih edilmesinin iki nedeni vardır. Bunlardan birincisi mahalledeki konut stoku, diğeri ise mevcut konut stokunun satın alınabilme/kiralanabilme koşullarının hanehalkları için uygun olmasıdır (Kleinhans, 2003; Bolt & Van Kempen, 2010). Elde edilen bulgular Kepez'den sonra Muratpaşa ve Döşemealtı'nın en fazla hareket gerçekleştirilen ilçeler olduğunu ortaya koymuştur. Tersî şekilde en az hareketin gerçekleştirildiği ilçeler ise Gündoğmuş, Alanya, Akseki, Demre, Kumluca gibi proje alanına uzak yerlerdir. Bu açıdan eski mahalleye olan yakınlığın korumak istenmesi Kepez ilçesine yerleşilemeyen durumlarda en yakın diğer ilçelerin tercih edildiğini göstermektedir (Şekil 1). Proje alanına yakın olarak konumlandırılabilir bu ilçelerin tercihi bir taraftan mevcut konut stokunun var olduğunu doğrularken, diğer taraftan konutların

hanehalkları tarafından kiralanabilir veya satın alınabilir durumda olduğunu doğrulamaktadır. Yapılan saha araştırmaları projenin yıkım aşamasıyla birlikte konut kiralalarının Kepez ve yakın mahallelerinde yükselmesine rağmen, 6306 sayılı yasa kapsamında alınan kira yardımlarının bu durumu telafi etmede bir düzeye kadar rol oynadığını kanıtlamıştır. Fakat zaman içinde kira yardımlarının gecikmesi veya aylarca ödenmemesi kentsel dönüşüme bakışın negatife dönmesinde etkili olan bir sorun olarak belirmiştir (Demir, 2021 s. 89).

Hanehalklarının en fazla tercih ettikleri üç ilçe içindeki yerleşme hareketinin mahalle düzeyindeki dağılışına bakıldığında proje alanına olan yakınlığın etkisini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. En fazla tercih edilen ilçe olan Kepez'in mahalle düzeyindeki dağılışında proje alanına en yakın Ünsal Mahallesi'nin 300'den fazla hanehalkıyla baskın karakterde olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 2). Ünsal Mahallesi'nin en önemli özelliği proje alanı olan Kepez-Santral Mahallesi'ne mesafe olarak en yakın mahallelerden biri olmasıdır. Kepez ilçesinde Ünsal Mahallesi'nden sonra en fazla tercih edilen diğer mahalleler ise Kanal, Şafak, Ahatlı ve Fatih'tir. Muratpaşa (Şekil 3) ve Döşemealtı (Şekil 4) mahalleleri içindeki dağılış kalıplarının şekillenmesinde ise Kepez kadar belirgin yoğunlaşma ve ayırıcı bir yer seçimi yoktur. Bu mahalleler içindeki hareket kalıplarının şekillenmesinde ağırlıklı kendiliğinden gelişen süreçler hâkim durumdadır. Bunu her iki ilçe içindeki mahallelerin neredeyse tamamının hanehalkları tarafından tercih edilmesinden anlamak mümkündür. Söz konusu yerleşim tercihlerinde maliklerin sosyo ekonomik ve kültürel koşullar itibarıyla yaklaşık olarak aynı düzeydeki benzer alanlara yöneltilerini sonucu da göz ardı edilmeyecek önemli bir gerçek olduğu anlaşılmaktadır.

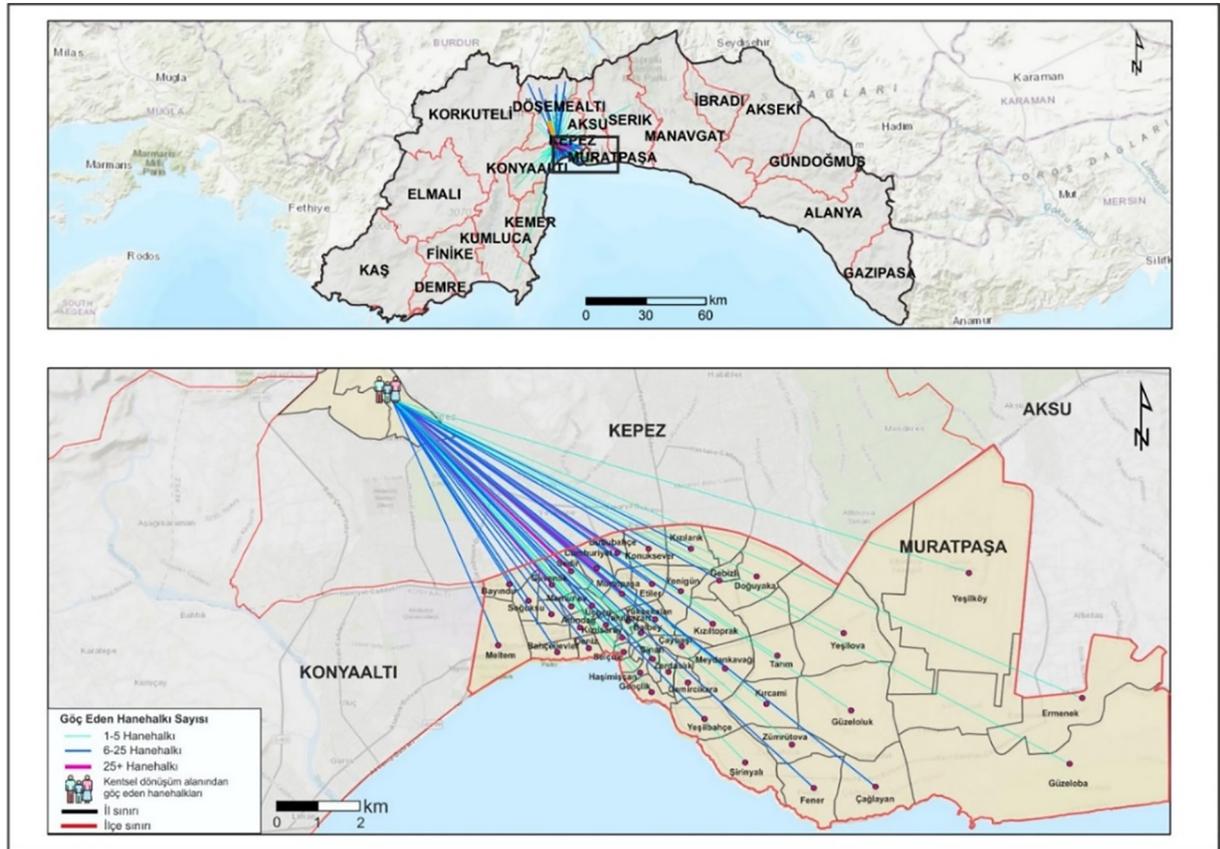

Şekil 1. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası Yer Değiştirmek Zorunda Kalan Hanehalklarının Yerleştikleri İlçelerin Dağılışı.
Figure 1. Distribution of Districts Settled by Households Forced to Relocate After the Urban Regeneration Project.

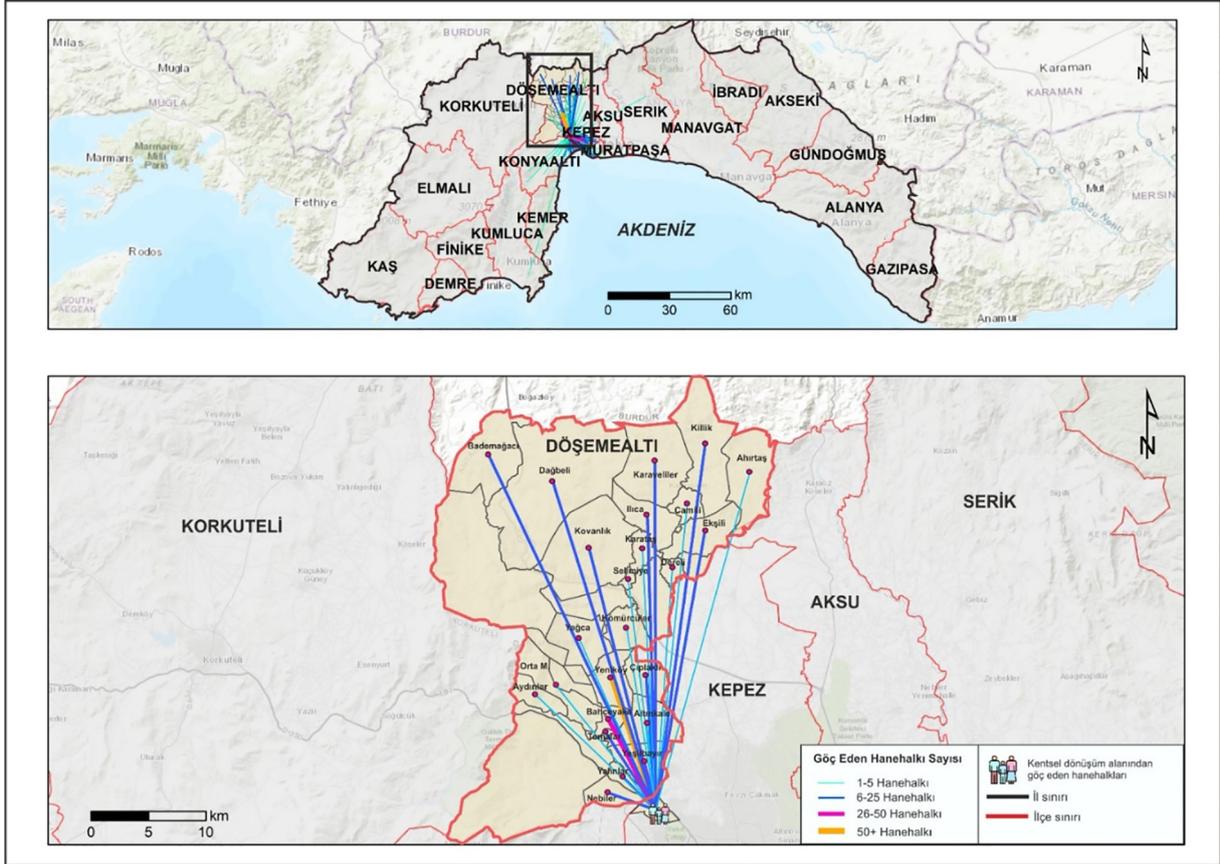
Şekil 2. Kepez İlçesi İçindeki Mahallelere Hareket Eden Hanehalklarının Dağılışı.

Figure 2. Distribution of Households Moving to Neighborhoods in Kepez District.

Şekil 3. Muratpaşa İlçesi İçindeki Mahallelere Hareket Eden Hanehalklarının Dağılışı.

Figure 3. Distribution of Households Moving to Neighborhoods in Muratpaşa District.

Şekil 4. Döşemealtı İlçesi İçindeki Mahallelere Hareket Eden Hanehalklarının Dağılışı.
Figure 4. Distribution of Households Moving to Neighborhoods in Dosemealti District.

5.2. Kentsel Dönüşümden Memnuniyet ve Yeni Yer Seçimindeki Kriterler

Türkiye’de kentsel dönüşüm projelerine dair yapılan çalışmalar kullanıcıların kentsel dönüşüm projelerine dair memnuniyetini ve bakış açılarını ortaya çıkarmaktadır (Karadağ & Mirioğlu, 2011; Bulut & Ceylan, 2013; Ayık, 2014; Erdem, 2019; Duman, 2020; Ayık & Enterili, 2020). Bu çalışma kapsamında 20 kişiyle yapılan görüşmeler kentsel dönüşüme dair katılım süreçleri, memnuniyet düzeyine dair sonuçlar aktarmaktadır. Yapılan görüşmeler ağırlıklı katılımcıların projeye dair negatif bir tutum içerisinde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Negatif yönlerdeki eğilimin ilk ayağını projeye katılım şekli oluşturmaktadır. Alanın 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Kapsamındaki Kanun’la riskli olarak ilan edilmesi projenin katılımcılar nezdinde negatif olarak algılanmasını beraberinde getirmiştir. Görüşmelerin başında katılımcılar sıklıkla kentsel dönüşüm projesinin başlangıç aşamasının oldu bittiye getirildiğini, birçok kişinin üstü kapalı tehditlerle projeye imza atılmak istendiği belirtilmiştir. Bu durum, Özcan (2018)’in projede uzlaşma yolunun tercih edildiği bulgusuyla çelişmektedir. Hatta yazar buradan hareketle %98,6 olan uzlaşma oranıyla projenin Türkiye örneğinde öne çıktığını belirtmektedir. Fakat uzlaşma kavramının farklı boyutlarda tekrardan tartışılmaya ihtiyacı bulunmaktadır.

“Kentsel dönüşüm yapacağız dediler. Vaatleri yerine getirmedi. Elimizden sonra aldılar bu kadar basit zoraki yani elektriğimizi suyumuzu keseceğiz dediler. O şekil yani başka bir halkı topladılar. Toplantılar yapıldı. Toplantılar da formalite icabıydı. Hak sahiplerinin hepsini çağırmadılar. Çoğunluk sağladık dediler istediğini yaptılar. Elle tutulur bir tarafı yok” (G5, Erkek, Ortaokul, 65).

Verilen cevaplar neticesinde ortaya çıkan ilk tema Kentsel Dönüşüme Dair Memnuniyettir. Katılımcıların ağırlıklı bir kısmının gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projesine karşı negatif bir tutum içerisinde olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5). Yapılan görüşmeler negatif tutumun birtakım nedenleri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunlar sırasıyla uygulamadaki aksaklıklar ve gecikmeler, fiziksel yetersizliklerdir. Uygulamadaki aksaklıklar ve gecikmelere dair katılımcıların en fazla şikâyet ettikleri nokta projenin vaat edilen süreler dahilinde bitirilmemesidir. Bu sebeple birçok görüşmeci alınan kira yardımlarının süresinin dolduğunu veya kira yardımlarını aylardır alamadığını belirtmiştir. Bu şekilde görüş bildiren katılımcılar için kentsel dönüşüm projesindeki bekleme süreci devam etmektedir. Birçok katılımcı projenin uzaması sebebiyle taşındıkları yeni konutlarında kiraları kendi imkânları dahilinde ödemediğini, karşılığında sorunu giderebilecek resmi veya özel herhangi bir muhatabı bulamadıklarını belirtmiştir.

“Evet kiraların yatmaması ve geç teslim olması. Çünkü burada vatandaş kırsal kesimliydi eskiden, asgari ücrete çalışan kişiler, emekliliği düşük olan kişiler zaten parası olsa gider daire alır kendine. Buradan geçekundu da almazdı. Tapu yoktu. Mağduriyetler devam ediyor. Yetkililere de söylüyoruz ama çok fazla etkili olmadı” (G8, Erkek, Ortaokul, 62).

“Diyor ki Belediye evini taşı kiranı ben vereceğim. Böyle taahhütte bulunuyor. Proje başlamadan önce gidiyorsun evini tutuyorsun. Farz edelim en yakın mevkilerden bahsedelim yine Dokuma’dan bir daire tuttum. En iyi ihtimalle 1000 lira bir daire. Şimdi belediye vermiş olduğu sözünü tutup her ay bunu tıkr tıkr gününde yatırmış olsaydı ama belediye bunu gününde ödemiyor. Sürekli aksıyor. Sen şimdi oturmuş olduğun eve kira vereceksin, veremiyorsun.

Ayrıca belediyenin ödemiş olduğu kira bedeli, daire kiralarının altında kaldı. Maddi külfet çok ağır dediler ki taşınma vereceğiz ama mevcut ödemeye maliyet orantılı değil. Çok düşük kalıyor” (G11, Erkek, Lise, 43).

Projeye dair negatif tutumun ikinci önemli nedeni ise fiziksel yetersizliklerdir. Burada yapılabilecek ayırım fiziksel yetersizlikten şikayetçi olan katılımcıların tamamlanan etaplara yerleşmiş olmasıdır. Dolayısıyla bu kullanıcılar projenin sonrasına dair görüş aktarabilme imkânına sahiptir. Tamamlanan etaplardaki konutların yeni bitirilmiş olması, birçoğunda fiziksel eksiklikler bulunması katılımcıların görüşmeler esnasında bunları sıklıkla belirtmesine neden olmuştur. Konutlardaki izolasyonun kötü olması, kaliteli işçiliğin olmaması, yeşil alan sıkıntısı, yağmurlu ve rüzgârlı havalarda konutun beklenen performansı sergilememesi fiziksel eksikliklere dair belirtilen nedenlerdir.

“Değerlendireyim, verdikleri binanın yapılan binanın yağmur yağıyor cepheden su alıyor. Cephenin açık olmayan yerinden dahil su alıyor. İşçilik sıfır, zayıf, malzemedem kaçmışlar. Hatta resimlerini bile gösterebilirim. Geçen sene takılan banyo aparatı paslandı. Ya sen banyoya aparat takıyorsun paslanan aparatı neden takıyorsun. Duş yerleri var ya onlar hep paslandı. Bunları söyledim yapılacak dediler. Geldiler silikon çektiler ondan sonra bir daha yine oldu. Ben yine şikâyet etsem uğraşmam lazım. Gelin gelim binayı, 1 yıllık bina zemin katının girişinde nem var” (G17, Erkek, İlkokul, 60).

Yukarıda bahsedilen iki önemli negatif tutum dışında daha az şekilde ekonomik sorunlar, uygulamadaki adaletsizlikler, siyasi yönlendirmeler, rant gibi konular da katılımcıların projeye dair negatif bir tutum benimsemesine neden olmuştur. Projeye dair daha az olacak şekilde katılımcıların bir kısmı pozitif yönde bir tutum benimsemiştir (Şekil 5). Olumlu yöndeki tutumun nedenlerinin başında konut kalitesi ve yaşam kalitesinin artması gösterilmektedir. Esasında bu durum literatürde çeşitli araştırmacıların kentsel dönüşüm projelerine dair vurguladıkları pozitif yöndeki gelişimle paralel bir çıktıdır (Kearns & Mason, 2013; Tieskens & Musterd, 2013; Miltenburg, vd., 2018). Bir kısım katılımcı için yeni bir konutta oturmak yaşam kalitesinin artırılması için geçerli bir sebeptir. Böyle bir algının şekillenmesinde ise deprem gerçekliğinin rol oynadığı yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Hatta katılımcılardan bazıları konutlarından memnun olmasa da deprem gerçekliğini göz önünde bulundurduğunda yeni inşa edilmiş bir konutta oturmanın kendini güvende hissetmede etkili olduğunu belirtmektedir. Konut kalitesine dair katılımcıların belirttiği diğer konular arasında asansörün varlığı, ısınmanın doğalgazla gerçekleştiriyor olması gibi etkenler rol oynamaktadır.

“Şimdi şu var. Şahıs olarak farklı genel olarak farklı. Binaların sağlam olması güzel bir şey. Bu binalar yıkılmaz. Biz aynı zamanda inşaatçıydık. Yapılan işçilikleri biliyorduk binalar sağlam yani depremde şurada burada çok az zarar görür. Allah'ın izniyle bir şey olmaz da. Bir de şöyle söyleyeyim burası Antalya, Sur Yapı'nın merkezi İstanbul. Yapılan projeler iklim şartları açısından İstanbul'a göre yapılmış. 1.5' a 3 metre balkon koymuş. Yanlarını kapatmış hava almıyor. İyi değil. Bakın size şunu söyleyeyim ben memurum dışarıda İstanbul'da çalıştım, Siirt'te çalıştım, Adana'da çalıştım. Ben birçok yerde kiracı oldum. Kiracılığı da bilirim evleri de bilirim. Genel olarak yıkılmaması açısından iyi” (G14, Erkek, Lise, 49).

Görüşmelerin ikinci teması Projeye Dair Toplumsal Bağ ve Bağlantılardır. Bu durum aynı zamanda kentsel dönüşüm projelerinin en tartışmalı etkilerden olan komşuluk ilişkilerinin negatif yöndeki değişimiyle paralel bulgular ortaya çıkarmıştır (Hankins, 2014; Lees & Ferreri, 2016; Demir, 2021). Bu aşamada yapılan görüşmelerin analizinde katılımcılar toplumsal bağ ve bağlantılarını proje öncesi ve sonrası olarak iki şekilde değerlendirilmiştir (Şekil 6). Görüşmecilerin hâkim çoğunluğu projesi öncesi gecekondularda komşuluk ilişkilerinin daha iyi olduğunu vurgulamaktadır. Bu bulgu Demir (2021)'in proje alanına yönelik komşuluk beklentileriyle uyumludur. Yazarın bulgusunda katılımcıların %52,3'ünün komşuluk ilişkilerine zarar geleceğini düşünmektedir. Buradaki kritik nokta uzun yıllar aynı mahallede yaşamının vermiş olduğu dayanışma ağlarının, toplumsal yardımlaşmanın öneminin sıklıkla vurgulanmış olmasıdır. Katılımcılar sıklıkla eski komşularına özlem duyduğunu, kentsel dönüşümün komşuluk ilişkilerinde tahribatlar yarattığını vurgulamıştır. Görüşmecilerin hiçbiri gecekonduda ki komşuluk ilişkilerine dair olumsuz bir ifade belirtmemiştir.

Gecekonduda biraz daha köy hayatı vardı. Gidip gelmeler, beraber ekmek pişirme olayları var ya onlar vardı. Beraber yemek yemek falan bahçeli olunca daha güzel (G3, Erkek, İlkokul, 71).

Gecekonduya dair belirtilen olumlu komşuluk ilişkileri kentsel dönüşüm projesi sonrasında ele alındığında negatife dönmektedir. Katılımcıların hâkim çoğunluğu kentsel dönüşüm sonrası oluşturulan yeni konutlarda komşuluk ilişkilerinin olmadığını belirtmektedir. Yapılan görüşmeler gecekondudaki samimi ve sıcak ilişkilerin ortadan kalktığını çoğu zaman sakinler arasındaki ilişkinin yüzeysel şekilde merhaba, günaydın gibi geçici hale geldiğini ortaya çıkarmıştır. Esasında bu durum Gans (1993)'te belirtilen yıkımın ve kentsel temizliğin sadece konutta değil, aynı zamanda toplumsal yapıda da gerçekleştiği tezini doğrular niteliktedir. Kentsel dönüşümle beraber yıkım sadece fiziki olarak gecekondularda gerçekleşmemiştir. Yaklaşık olarak 11.000 kişi kentin farklı yerlerine dağılmıştır. Tamamlanan etaplara yerleşen kimi eski gecekondulular ile eskiden alanda yaşamayan fakat konut satın almış kişilerle farklı kültürel kodlara sahip kişiler aynı yaşam alanını paylaşır hale gelmiştir. Bu karşılaşma eskilerin yeniler üzerinde beklediklerini bulamamasına, eski komşuluk ilişkilerini kaybetmesinin sorumlusu olarak kentsel dönüşüm projesini göstermesine sebebiyet vermiştir.

“Apartmanda oturuyoruz. Eski komşuluklar kalmadı dağıldı yani. Gecekonduda dağıldı eski komşuluklar da dağıldı. Şimdi kapıda denk gelirsek merhaba, günaydın diyoruz tamam. Gidelim gelelim, oturalım, balkonda çay içelim yok. Selam bile vermiyor adam. Selam bile almıyor. Apartmanların genelinde böyle” (G9, Erkek, Üniversite, 40).

Görüşmeler neticesinde oluşan son tema yer değiştirme sonrasındaki yeni mahalle ve konut seçiminin nedenleridir (Şekil 7). Bu aşamada üç önemli tercih nedeni ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi lokasyon avantajıdır. Lokasyon avantajına dair katılımcılar farklı alt nedensellikler belirtmiştir. Bu alt nedensellikler arasında çocukların okul durumları ve iş yerine yakın olma isteği başı çekmektedir. Bu durum, hanehalklarının karar alma süreçlerinde ailevi ve iktisadi sebeplerin beraber rol oynadığına dair aydınlatıcı ipuçları sunmaktadır.

“Bu beyle aynı kuşağın insanlarıyız. Bizim de çocuklarımız hep aynı kuşak, aynı kuşak olduğu için eğitim öğretim ça-

ğının en önemli çağına geldik. Lise hayatına başlayacaklar mahallelerimiz yıkıldı. Okulumuz yok mesela bu semtte otursak diyelim en yakın lise nerede? Burada Hüseyin Ak Lisesi var çocuğu oraya göndereceğiz. Servis parası var 400 TL ben şimdi servis parasını verdim. Çocuğun yemeği var, harcayacağı var. Şimdi evimiz okullara yakın olsun da yemek parasından, servis parasından istifa ederek oturduğumuz kirayı rahat ödeyelim” (G11, Erkek, Lise, 43).

Yeni yer seçim tercihine yönelik beliren ikinci nedensellik akrabalık ve komşuluk ilişkileridir. Genel olarak Türkiye'nin kentleşme sürecinde kırsal alandan kentlere yönelik göçlerde akrabalık ilişkilerinin rolü oldukça fazla olmuştur. Özellikle büyük kentlerde belirli mahallelerde Karadeniz, Doğu Anadolu veya farklı coğrafi bölgelerden göç etmiş insanların yoğunlukta olduğu bilinmektedir (Karpaz, 2016). Benzer durum kentsel dönüşüm projesi sonrasında yeni yer seçiminde de karşımıza çıkmaktadır. Yeniden yerleşme tercihi yapan hanehalkları eş, dost, tanıdık olarak ifade ettikleri bireylerin olmasını yer seçim tercihinde etkili olduğunu bildirmiştir. Son olarak yeni yer seçiminde kira fiyatlarının uygun olması hanehalkları için önemli olan bir diğer nedenselliklerdir.

“Bu mahalleden dışarı çıkmak istemedik. Bütün arkadaş çevremiz burada kaldık yani” (G7, Erkek, İlkokul, 60).

“Bir de mahallenin insanları hep burada olduğu için alışmışlığımız var. Başka mahalleye gitmek istemedik aynı mahallede kalalım diye” (G12, Erkek, İlkokul, 50).

“Şimdi o da çok basit şu aşağılardan tanıdığım yerlerden soruşturdum. Kira bana pahalı geldi. Buranın verdikleri 600 lira, 700-800-900 kademe kademe gidiyor. Pahalı geldiğinden oradan buluruz dedik bulduk yani. 500 liraya bulduk Fatih Mahallesi'nde 4 sene orada geçti. Hiç değiştirmedim” (G2, Kadın, İlkokul, 75).

6.Sonuç

Mekânsal ve toplumsal açıdan kentsel dönüşüm projeleri kentler üzerinde yaygın etkiler ortaya çıkarmaktadır. Bu etkilerden en önemlisi kentsel dönüşüm projeleri sonrası ortaya çıkan ilk kullanıcıların yerinden edilme süreçleri yaşamalarıdır (Loving & Türkmen, 2011; Ergün & Gül, 2011; Sakızoğlu, 2014; Ay, 2016; Waite, 2020). Gerek dünyadaki alan bazlı birçok dönüşüm gerekse de Türkiye'deki daha mikro ölçekli dönüşümler yerinden edilmeye bağlı olarak mahalle yapılarının negatif yöndeki değişimine dair çıktılar aktarmaktadır (Hankins, 2014; Lees & Ferreri, 2016). Bu çalışma Antalya Kepez-Santral Mahalleleri kentsel dönüşüm projesi örneğinden hareket ederek kentsel dönüşüm projesi sonrasında yerinden edilmiş hanehalklarının izini sürmektedir.

Çalışma vaka çalışmasından hareket ederek literatüre özgün birtakım katkılar sunmaktadır. Öncelikle proje sonrası yeniden yerleşme hareketi gerçekleştiren hanehalklarının kent içi dağılım kalıplarında yakın olma isteğinin önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu literatürde yeniden yapılanmalar sonucunda ortaya çıkan genel eğilimlerle benzerdir (Bolt & Van Kempen, 2010; Lelevrier, 2013). İlk kullanıcılar proje alanının yakınına yerleşerek yer seçim tercihinde ilçe ve mahalle düzeyinde yakınlığın etkili olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma kapsamında ulaşılan ikinci önemli bulgu kent içindeki yeniden yerleşme hareketindeki nedenselliklere yöneliktir. Burada birçok farklı etken rol oynayabilmesine karşılık lokasyon

avantajı, akrabalık ve komşuluk ilişkileri ve kira uygunluğunun yeniden yerleşme hareketindeki başat etkenler olduğu tespit edilmiştir.

Kentsel dönüşüm projelerine dair önemli çıktılardan biri yeniden yapılanmalar sonrasında toplumsal bağ ve bağlantılarda kayıplar yaşanmasıdır (Hankins, 2014; Lees & Ferreri, 2016). Özellikle farklı ülkelerden aktarılan deneyimler birçok yenileme/dönüşüm uygulamasından sonra mahalle kültürünün değişimi, kullanıcıların farklılaşması ve nihayetinde yerinden edilmeye beliren soylulaştırma uygulamalarının ortaya çıktığını aktarmaktadır. Bu çalışmanın bulguları bu açıdan da literatürle örtüşmektedir. Çalışma kapsamında görüşmelere dair elde edilen temalardan biri toplumsal bağ ve bağlantılardır. Görüşmecilerin bu kapsamda en fazla belirttiği husus komşuluk ilişkilerine yöneliktir. Proje öncesi ve sonrası olarak komşuluk ilişkilerinin sınıflandırılmış olması eskiye olan özleme dair somut ipuçları sunmaktadır. İlk kullanıcıların büyük çoğunluğu gecekondudaki dayanışma ağına ve toplumsal yardımlaşmaya özlem duyarken, projenin tamamlanmış etaplarına yerleşmiş kişiler eskiyle yeniye kıyaslayabilmektedir. Bu kıyasta gecekondular özlem duyulan bir pozisyondayken, yeni konutlar ise komşuluk ilişkileri açısından istenmeyen olarak tarif edilmektedir.

Kentsel dönüşüm eski olanın yıkılması ve yeninin inşası kapsamında konutlarda fiziksel bir yenileme sağlamaktadır. Projelere dair ilgili literatür yeniden yapılanmaların konut çıktısındaki pozitif yansımalarının konut ve mahallelerin fiziksel kalitesindeki artış olduğunu belirtmektedir (Kearns & Mason, 2013; Tieskens & Musterd, 2013; Miltenburg vd., 2018). Vaka çalışmasından elde edilen bulgular literatürdeki bu bulgularla kimi durumda benzerirken, kimi durumda ise ayrışmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki kentsel dönüşüm uygulaması sonrasında fiziksel olarak yeni konutlar oluşturulmuştur. Fakat gerek projenin tüm etaplarının tamamlanmamış olması, gerekse de inşaa sürecindeki kimi aksaklıklar konutların fiziksel kalitesindeki düşüşü beraberinde getirmiştir. Bu durum kullanıcıların yeni konutlarından memnuniyetsizliğinin temel sebeplerindedir. Bundan daha önemli olan ve Türkiye'ye özgü sürecin bir çıktısı olarak değerlendirebileceğimiz projeye yönelik olumsuz tutumun diğer nedeni süreç içerisinde yaşanan aksamalıdır. Gayrimenkul sektöründe yaşanan sıkıntılar kamu-özel sektör iş birliği içerisinde gerçekleştirilen projenin teslim tarihlerinin sarkmasını beraberinde getirmiştir. Gecikme kira yardımlarında aksamalarla birleşince projeye dair olumsuz düşüncüler pekişmiştir. Dolayısıyla bu gelişmeler projeye dair olumlu tutumun oldukça sınırlı düzeyde kalmasını beraberinde getirmiştir.

Kentsel dönüşüm projeleri Türkiye kentlerinde mekânsal ve toplumsal etkiler oluşturmaya devam etmektedir. Projelere dair etkilerin başında yerinden edilme süreçleri sonrası ortaya çıkan yer değiştirmeler gelmektedir. Henüz dünyada ve Türkiye'de yerinden edilme sürecine dair iz sürme zayıftır. Wang (2020) bu nedenle projelere dair ajanda oluşturmanın bir ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Türkiye kentleri üzerinde de bu ihtiyaç kendisini açık bir şekilde hissettirmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri sadece konut yıkmakla fiziksel bir etki ortaya çıkarmamaktadır. Bütüncül olarak toplumsal ve mekânsal yapıyı dönüştürmektedir. Değişen yapıya ışık tutmak için farklı bilim dallarından araştırmacıların farklı kentlerde projelere dair iz sürme sürecini devam ettirip, projelerin mekânsal ve

toplumsal çıktılarına dair derinlemesine bulgular aktarmaları gerekmektedir.

Etik Kurul İzni

Mülakat formları, Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından incelenmiş ve ilgili kurulun 15.12.2021 tarih ve 16/454 sayılı kararınca uygulanması uygun görülmüştür.

Çıkar Çatışması – Conflict of Interest

Yazarlar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir. *No potential conflict of interest was reported by the authors.*

Açıklama Yükümlülüğü - Disclosure statement

Dergi kurul üyesi olduğum Türk Coğrafya Dergisi'nde, makalem tamamen bağımsız bir süreçte değerlendirilmiştir.

My article was evaluated in a completely independent process in the Turkish Geographical Review, of which I am a board member.

Kaynakça

- Adams, W. C. (2015). Conducting semi-structured interviews. İçinde Kathryn E. Newcomer, Harry P. Hatry, Joseph S. Wholey (Ed.), *Handbook of Practical Program Evaluation* (ss.492-505). Wiley.
- Andersson, R., & Musterd, S. (2005). Area-based policies: A critical appraisal. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 96(4), 377-389. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2005.00470.x>
- Antalya, Büyükşehir Belediyesi. (1995). *Antalya anakenti yapısal planı 1/25000 ölçekli plan raporu*. Antalya Büyükşehir Belediyesi.
- Atkinson, R. (2003). Introduction: Misunderstood saviour or vengeful wrecker? The many meanings and problems of gentrification. *Urban Studies*, 40(12), 2343-2350. <https://www.jstor.org/stable/43100502>
- Atkinson, R., & Bridge, G. (2005). Introduction. İçinde R. Atkinson, & G. Bridge (Ed.), *Gentrification in a Global Context The New Urban Colonialism* (ss.1-17). Routledge.
- Ay, D. (2016). *Is it possible to plan displacement-free urban renewal? A comparative analysis of the national urban renewal program in Turkey* [Doktora tezi, University of Illinois at Urbana-Champaign]. <https://core.ac.uk/download/pdf/158318191.pdf>
- Ayık, U. (2014). Mekânsal ve toplumsal yansımalarıyla Türkiye'de kentsel dönüşüm projelerine coğrafi bakış: Fikirtepe örneği (Yayın no: 361866) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Ayık, U., & Enterili, Z. (2020). Değişen kent politikaları ve kentsel dönüşüm: Gaziantep Nuripazarbaşı Mahallesi örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*, (41), 221-244. <https://doi.org/10.32003/igge.649700>
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Bayraktar, D., & Bayraktar, E. A. (2019). Antalya kent merkezinde kentsel dönüşüm uygulamaları. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 12(1), 19-35. <https://doi.org/10.20854/bujse.517563>
- Bolt, G., & Van Kempen, R. (2010). Dispersal patterns of households who are forced to move: Desegregation by demolition: A case study of Dutch cities. *Housing Studies*, 25(2), 159-180. <https://doi.org/10.1080/02673030903561834>
- Bulut, İ., & Ceylan, S. (2013). Kentsel dönüşüm yaklaşımlarına bir örnek: Efendibey (Niğde) kentsel dönüşüm uygulaması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 239-256. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2832/38493>
- Cin, M. M., & Eğercioğlu, Y. (2016). A critical analysis of urban regeneration projects in Turkey: Displacement of Romani settlement case. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 216, 269-278. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.12.037>
- Clampet-Lundquist, S. (2004). HOPE VI relocation: Moving to new neighbourhoods and building new ties. *Housing Policy Debate*, 15(2), 415-447. <https://doi.org/10.1080/10511482.2004.9521507>
- Crump, J. (2002). Deconcentration by demolition: public housing, poverty, and urban policy. *Environment and Planning D*, 20(5), 581-596. <https://doi.org/10.1068/d306>
- Çağlar, A., & Schiller, N. (2018). *Migrants & city-making dispossession, displacement, and urban regeneration*. Duke University Press.
- Demir, F. (2021). Antalya Kepez ilçesindeki kentsel dönüşüm projelerinin irdelenmesi ve halkın yaklaşımlarının belirlenmesi (Yayın no: 676016) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Doğan, M. (2018). Antalya şehrinin (Muratpaşa, Kepez, Döşemealtı, Aksu, Konyaaltı) gelişmesinde etkili olan faktörler. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 37, 187-201. <https://doi.org/10.32003/iggei.426712>
- Donaldson, R., Kotze, N., Visser, G., Park, J., Wally, N., Zen, J., & Vieyra, O. (2013). An uneasy match: Neoliberalism, gentrification and heritage conservation in Bo-Kaap, Cape Town, South Africa. *Urban Forum*, 24, 173-188. <https://doi.org/10.1007/s12132-012-9182-9>
- Duman, S. (2020). Kentsel dönüşüm projelerinin mekânsal etkilerinin coğrafi açıdan analizi (Bursa ili Nilüfer ilçesi Ataevler mahallesi örneği) (Yayın no: 636643) [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Erdem, S. (2019). Bir gecekondu mahallesinin dönüşümü: Macun örneği (Ankara-Yenimahalle) (Yayın no: 582084) [Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Ergün, C., & Gül, H. (2011). Urban regeneration and social segregation: The case of İstanbul. *Toplum ve Demokrasi*, (11), 155-172. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/toplumdd/issue/22742/242739>
- Fang, Y. (2006). Residential satisfaction, moving intention and moving behaviours: A study of redeveloped neighbourhoods in inner-city Beijing. *Housing Studies*, 21(5), 671-694. <https://doi.org/10.1080/02673030600807217>
- Farha, L. (2011). *Forced evictions, global crisis, global solutions*. UN Habitat. <https://unhabitat.org/>
- Galster, G. (2007). Neighbourhood social mix as a goal of housing policy: A theoretical analysis. *European Journal of Housing Policy*, 7 (1), 19-43. <https://doi.org/10.1080/14616710601132526>
- Gans, H. (1993). *People, plans, and policies. essays on poverty, racism, and other national urban problems*. Columbia University Press.
- Glass, R. (1964). *London: aspects of change*. MacGibbon & Kee.

- Gökçe, G. (2011). Neoliberalizmin krizi ve yeni devlet/yönetim modeli arayışları, *Türk İdare Dergisi*, (471-472), 99-116. http://www.tid.gov.tr/Makaleler/05_Doc.Dr.Gulise_GOKCE_471_472.pdf
- Görgülü, Z. (2009). Kentsel dönüşüm ve ülkemiz, 1. *İzmir Kent Sempozyumu, 08-10 Ocak 2009, Bildiriler Kitabı*, 767-780.
- Güzey, Ö. (2016). The last round in restructuring the city: Urban regeneration becomes a state policy of disaster prevention in Turkey. *Cities*, 50, 40-53. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2015.08.010>
- Hackworth, J., & Smith, N. (2001). The Changing state of gentrification. *Tijdschriftvoor Economische en Sociale Geografie*, 92(4), 464-477. <https://doi.org/10.1111/1467-9663.00172>
- Hankins, K. P. (2014). Forced mobility: The relocation of public-housing residents in Atlanta. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 46(12), 2932-2949. <https://doi.org/10.1068/a45742>
- Hartman, C., Keating, D., & Le Gates, R. (1982). *Displacement: How to fight it*. Natl Housing Law Project.
- Helbrecht, I. (2018). Gentrification and displacement. İçinde I. Helbrecht (Ed), *Gentrification and Resistance* (s. 1-7). Springer.
- Hürriyet. (2019, Haziran 10). Bakan Kurum: İstanbul'da kentsel dönüşüme 1 milyar 885 milyon lira destek sağladık. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bakan-kurum-istanbulda-kentsel-donusume-1-milyar-885-milyon-lira-destek-sagladik-41239325>, Erişim tarihi 18.10.2022.
- İslam, T., & Sakızoğlu, B. (2015). The making of, and resistance to, state-led gentrification in İstanbul, Turkey. İçinde L. Lees, H. Shin, & E. Morales (Ed.), *Global Gentrifications Uneven development and Displacement* (s. 245-264). Bristol University Press, Policy Press.
- Karadağ, A., & Mirioğlu, G. (2011). Bayraklı kentsel dönüşüm projesi üzerine coğrafi değerlendirmeler. *Türk Coğrafya Dergisi*, (57), 21-32. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tcd/issue/21224/227776>
- Karpat, K. H. (2016). *Türkiye'de toplumsal dönüşüm (kırsal göç, gecekondu ve kentleşme)*. Timaş Yayınları.
- Kearns, A., & Mason, P. (2013). Defining and measuring displacement: Is relocation from restructured neighbourhoods always unwelcome and disruptive? *Housing Studies*, 28(2), 177-204. <https://doi.org/10.1080/02673037.2013.767885>
- Kılıç, T., & Hardal, S. (2014). Kentsel dönüşümün sosyal ve mekânsal yansımalarına bir örnek: Sarıgöl Mahallesi (Gaziosmanpaşa-İstanbul). *Türk Coğrafya Dergisi*, (62), 1-7. <https://doi.org/10.17211/tcd.33157>
- Kleinhans, R. (2003). Displaced but still moving upwards in the housing career? Implications of forced residential relocation in the Netherlands. *Housing Studies*, 18(4), 473-499. <https://doi.org/10.1080/02673030304248>
- Kleinhans, R., & Van Der Laan Bouma-Doff, W. (2008). On priority and progress: Forced residential relocation and housing chances in Haaglanden, the Netherlands. *Housing Studies*, 23(4), 565-587. <https://doi.org/10.1080/02673030802101641>
- Kocaer, Ö. Ş. & Bal, Ö. H. (2013). Kentsel dönüşüm gerçeği ve İzmir uygulamaları üzerine bir değerlendirme, TMMOB 2. *İzmir Kent Sempozyumu, 28-30 Kasım 2013*, 445-452.
- Korkmaz, C., & Balaban, O. (2020). Sustainability of urban regeneration in Turkey: Assessing the performance of the North Ankara urban regeneration project. *Habitat International*, 95, 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2019.102081>
- Lees, L. (2011). The geography of gentrification: Thinking through comparative urbanism. *Progress in Human Geography*, 36(2), 155-171. <https://doi.org/10.1177/0309132511412998>
- Lees, L., & Ferreri, M. (2016). Resisting gentrification on its final frontiers: Learning from the Heygate Estate in London (1974–2013). *Cities*, 57, 14-24. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2015.12.005>
- Lees, L., Shin, H., & Morales, E. (2015). Conclusion: Global gentrifications. İçinde L. Lees, H. Shin, & E. Morales (Ed.), *Global Gentrifications Uneven Development and Displacement* (p. 441-452). Policy Press.
- Lees, L., Slater, T., & Wylie, E. (2008). *Gentrification*. Routledge.
- Lelevrier, C. (2013). Forced relocation in France: How residential trajectories affect individual experiences. *Housing Studies*, 28(2), 253-271. <https://doi.org/10.1080/02673037.2013.767883>
- Lovering, J., & Türkmen, H. (2011). Bulldozer neo-liberalism in İstanbul: The state led construction of property markets, and the displacement of the urban poor. *International Planning Studies*, 16(1), 73-96. <https://doi.org/10.1080/13563475.2011.552477>
- Marcuse, P. (1989). Gentrification, homelessness, and the work process: Housing markets and labour markets in the quartered city. *Housing Studies* 4(3), 211-220. <https://doi.org/10.1080/02673038908720660>
- Marczyk, G., DeMatteo, D. & Festiner, D. (2005). *Essentials of research design and Methodology*. Wiley.
- Miltenburg, E., Werfhorst, H., & Tieskens, K. (2018). Consequences of forced residential relocation: Early impacts of urban renewal strategies on forced relocatees' housing opportunities and socioeconomic outcomes. *Housing Policy Debate*, 28(4), 609-634. <https://doi.org/10.1080/10511482.2018.1424722>
- Neuman, W. L. & Robson, K. (2014). *Basics of social research*. Pearson Canada.
- Özcan, H. (2018). Yeni nesil kentsel dönüşüm üzerine bir araştırma Antalya Kepez – Santral Mahallesi örneği (Yayın no: 498474) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Öner, R., & Şimşek, A. (2017). Romani People and the 'Right to the City': Gentrification in Fevzipasa, Çanakkale, Turkey. *Journal of Gypsy Studies*, 1(1), 49-64. <https://doi.org/10.33182/jgs.v1i1.529>
- Özkul, O., & Aydın, T. (2019). Kent ve mahalle kültürü arasındaki Fikirtepe. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 12(1), 82-103. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kent/issue/43742/494482>
- Popkin, S., Levy, D., Harris, L., Comey, J., Cunningham, M., & Buron, L. (2004). The HOPE VI program: What about the residents? *Housing Policy Debate*, 15(2), 385-414. <https://doi.org/10.1080/10511482.2004.9521506>
- Porter, L., & Shaw, K. (2009). *Whose urban renaissance? An international comparison of urban regeneration strategies*. Routledge.
- Sakızoğlu, B. (2014). Inserting temporality into the analysis of displacement: living under the threat of displacement. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 105(2), 206-220. <http://hdl.handle.net/10.1111/tesg.12051>
- Slater, T. (2009). Missing Marcuse: On gentrification and displacement. *City Analysis of Urban Change, Theory, Action*, 13(2), 292-311. <https://doi.org/10.1080/13604810902982250>
- Slater, T. (2012). Expulsions from public housing: The hidden context of concentrated affluence. *Cities*, 35, 384-390. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2012.10.009>
- Smith, N. (2002). New globalism, new urbanism: Gentrification as global urban strategy. *Antipode*, 34(3), 427-450. <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00249>

- Şirin, A. (2018). Antalya ili Kepez ilçesi kentsel dönüşüm çalışmalarının değerlendirilmesi (Yayın no: 507106) [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Tieskens, K., & Musterd, S. (2013). Displacement and urban restructuring in Amsterdam; following relocatees after demolition of social housing. *Urban Research & Practice*, 6(2), 194-210. <https://doi.org/10.1080/17535069.2013.808432>
- Ünsal, B. (2015). Impacts of the Tarlabası urban renewal project: (forced) eviction, dispossession and deepening poverty. *WIT Transactions on Ecology and The Environment*, 193, 45-56. <https://doi:10.2495/SDP150041>
- Ünsal, B., & Türkün, A. (2014). Neoliberal kentsel dönüşüm kentsel alanlarda sınıfsal tahliye, yoksullaşma ve mülksüzleşme. İçinde A. Türkün (Ed.), *Mülk, mahal, İnsan İstanbul'da Kentsel Dönüşüm* (s. 17-42). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Waite, I. (2020). Low-income resident displacement through regeneration: the case of Ayazma, İstanbul. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers – Urban Design and Planning*, 173(2), 54-61. <https://doi.org/10.1680/jurdp.19.00035>
- Wang, Z. (2020). Beyond displacement – exploring the variegated social impacts of urban redevelopment. *Urban Geography*, 41(5), 703-712. <https://doi.org/10.1080/02723638.2020.1734373>
- Watt, P. (2018). This pain of moving, moving, moving”: evictions, displacement and logics of expulsion in London. *L'Annee Sociologique*, 67-100. https://www.cairn-int.info/article-E_AN-SO_181_0067--this-pain-of-moving-moving.htm
- Watt, P. (2021). Displacement and estate demolition: multi-scalar place attachment among relocated social housing residents in London. *Housing Studies*. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1867081>
- Yuen, B., Yeh, A., & Earl, G. (2006). High-Rise living in Singapore public housing. *Urban Studies*, 43(3), 583-600. <https://doi.org/10.1080/00420980500533133>